

Forten van de Nederlandse Antillen en Aruba

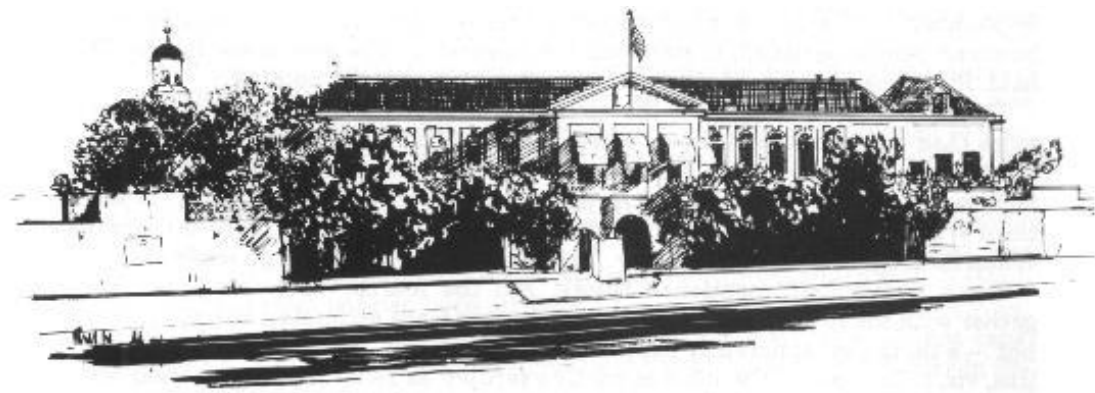
Deel 1: Curaçao

De benaming “fort” is, evenals overal in het Caribisch gebied, een ruim begrip. Elk militair vestingwerk, beveiliging of gebouwd loopgravenstelsel, wordt een fort genoemd. Dus er waren talloze forten op de twee historisch meest interessante eilanden van ons land: Curaçao en Sint Eustatius. De meeste forten hebben relatief weinig actie meegemaakt, maar ze werden wel gebruikt voor vele doeleinden en er is daar veel gebeurd. Toen in 1633 het Nederlandse fort op Sint Maarten in Spaanse handen viel, werd er een Heilige Mis opgedragen. In Fort Oranje op Sint Eustatius hees de commandant de fortvlag om aan te geven dat het Avondmaal de volgende zondag zou worden gehouden in de Hervormde Kerk. In Fort Nassau werden kinderen geboren. Op Aruba legde een gezaghebber een experimentele tuin met Aloë planten aan in Fort Zoutman als symbool van de heerlijke rust op het eiland. Uiteindelijk werden alle grotere forten later kantoorgebouwen van de regering, zozeer dat de zegswijze “Fort Amsterdam” de gebruikelijke term werd voor het aanduiden van de regering van de Nederlandse Antillen.

Omdat de defensie van de Benedenwindse Eilanden hoofdzakelijk gericht was op directe bescherming van de centrale haven bij Willemstad en van de ankerplaatsen, ontstonden hier de vestingen. Aan de monding van de Sint Annabaai werd in 1634 het grote Fort Amsterdam met de bestuursgebouwen opgericht. Ten gevolge van de commissie Krayenhoff werd in 1824 begonnen met een grootscheepse verdedigingsring om de agglomeratie Willemstad in de vorm van een nieuw Waterfort en een aan de overzijde gelegen Riffort. Luitenant-Generaal Krayenhoff werd onder koning Willem I met een belangrijke staf uitgezonden ter uitvoering van 's konings grote bedoelingen met Curaçao. Krayenhoff was tevens 'inspecteur der fortificaties'.

Fort Amsterdam

Al op 4 augustus 1634 hadden van Walbeec en Le Grand besloten tot het ontwerpen van een klein verdedigingswerk aan de bolle Zuidhoek van de Punt, de plaats waar nu Hotel Plaza staat. In aansluiting hierop werd op 8 maart 1635 op

Fort Amsterdam

ongeveer 100 meter ten noorden van het verdedigingswerk een vijfpuntig fort afgebakend met bastions en verbindingen van stenen barrières of wallen: het begin van wat later Fort Amsterdam zou worden. Door diverse stakingen van soldaten kwam het Fort pas in de loop van 1637 en 1638

gereed. Aanvankelijk het Kasteel genoemd, kwam later de naam Nieuw Amsterdam in gebruik en daarna (jaartal onbekend) de huidige benaming Fort Amsterdam, zo genoemd naar de Kamer van Amsterdam en niet naar de stad.

Omstreeks 1675 had het in grote trekken zijn huidige vorm. In 1677 werd het Fort goedgekeurd door de Kamer van Amsterdam. In 1735, 1756 en 1774 vonden verbouwingen plaats. Op 16 maart 1673 is het Fort in aktie geweest tegen de Fransen. Bij de aanval van Cassard in februari 1713 bleef Fort Amsterdam zwijgen, maar in september 1800 toen er weer een Franse invasie was, was Fort Amsterdam weer aktief. In januari 1804 werd gevraagd op een Engelse invasiemacht. Het Fort werd bij verrassing genomen door de Engelsen op 1 januari 1807. Sinds van Walbeeck is het de residentie van de directeur of gouverneur, al hebben zij er niet allen gewoond. Lang geleden werd in de benedenverdieping de gevangenis aangetroffen en waren onder aan de muren slavenhuisjes opgetrokken. De naar de St Annabaai gekeerde uitbouw met balkonkamer werd door gouverneur de Rouville (1866-1870) aangebracht.

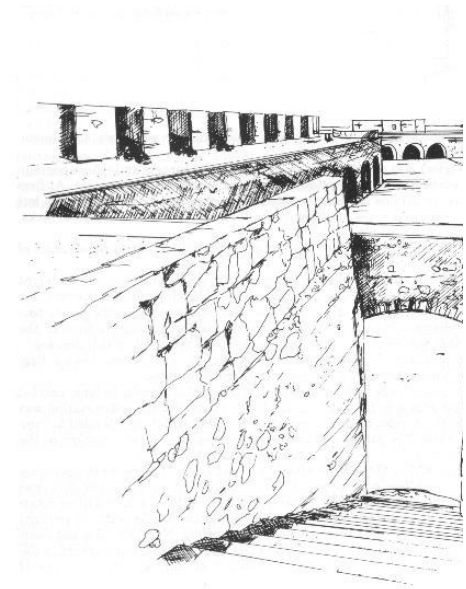
Het Waterfort

Het eerste Waterfort dateert uit 1634 en is het kleine verdedigingswerk zoals boven beschreven. Het was niet meer dan een dubbelwandige borstwering waartussen zand werd gestort. Het huidige Waterfort is het vierde en dateert uit 1827-'29 en was een indrukwekkend gebouw met 136 geschutskoepels en gewelven met daarin magazijnen, stallen en een medische dienst. In 1929 pleegde een groep Venezolaanse revolutionairen, onder leiding van Rafael Urbina, een verrassingsaanval op het Waterfort waar toen een politiepost was gevestigd. Hierbij werden wapens buitgemaakt om in Venezuela een coup te plegen. Gedurende de Tweede Wereldoorlog bood het Fort accommodatie aan verschillende troepen en waren

kust- en luchtartillerie op de muren opgesteld. Het enige nu nog intacte deel is Fort Marichi, beter bekend als de Waterfortboogjes. De bogen die eens dienst deden als cachot, huisvesten nu verschillende restaurants en terrassen. In 1955 overhandigde de laatste commandant van het Waterfort Jan Beaujon, tijdens een korte ceremonie de sleutel van het Waterfort aan de eerste directeur van het te bouwen hotel in/op het Waterfort.

Het Riffort

In het begin deden de Nederlanders niets om de landtong van Punto Brava, zoals de westzijde van de St Annabaai werd genoemd, te versterken. In 1701 gaf directeur van Beek opdracht om hier verschansingsmuren te bouwen, parallel aan die van het Waterfort. Van Beek liet ook een installatie bouwen die het mogelijk maakte een ketting te spannen om de St Annabaai af te sluiten. Twee eeuwen later werd dat in 1940 weer gedaan om onderzeeboten te beletten de haven binnen te varen. Als een schip kans zag om de barrière tussen de Waterforten en Punto Brava door te komen en de ketting te breken, kwam het in het schootsveld van Fort Amsterdam en de stadsmuur. Het Riffort, gebouwd in 1828, was ook een onderdeel van het plan Krayenhoff. Na de bouw van het Waterfort en het Riffort werden Fort Amsterdam en de stadswallen afgeschreven als verdedigingsmiddel. In 1908 werd het eerste draadloze telegraafstation gevestigd in het Riffort. In de loop der tijd hebben talloze instanties in deze ruimte met 1,5 meter dikke muren onderdak gevonden: de Haven Aurotiteiten, Publieke Werken, de Politie en zelfs de Verkenners. Oorspronkelijk was er ook een kazerne in het

Riffort

Riffort, maar die werd in 1928 afgebroken om ruimte te maken voor een ontziltings installatie voor de waterfabriek. Deze onooglijke fabriek werd in 1955 afgebroken. In maart 1937 opende gouverneur Wouters de eerste Curom-studio in een van de gewelven. Tijdens de Tweede Wereldoorlog gaf het Riffort onderdak aan onderofficieren waarvoor in het waterfort geen plaats was.

De Amerikanen hadden luchtafweergeschut op de muren geplaatst. Na de oorlog verpauperde de buurt en het Riffort werd een schuilplaats voor zwervers, in het Frans 'clochards'. Toen in 1978 in een van de bunkers een restaurant werd geopend,

werd dit daarom *'Bistro le Clochard'* genoemd. Sinds enige tijd is in het Riffort het *'Riffort Village'* gevestigd, een concentratie van winkeltjes en restaurants.

Fort Nassau

Vanwege zowel interne als externe problemen na 1795, werd in oktober 1796 op Curaçao het Militair Comité opgericht. Aan het hoofd stond Johan Rudolf Lauffer, een Zwitser die al twintig jaar op Curaçao woonde. Het Militair Comité besloot de havens van de Benedenwindse Eilanden te beschermen door het bouwen van forten; Nassau op Curaçao, Zoutman op Aruba en Oranje op Bonaire. In die jaren was Nederland een republiek en daarom kreeg het fort op Curaçao de naam Fort Republiek, in het Papiamentu Rekoblie. Het fort heeft nooit enige actie meegemaakt. Toen op 1 januari 1807 vier Engelse oorlogsschepen de St. Annabaai binnenvoeren, besloot de fort commandant niets te doen, want anders zouden de Engelsen waarschijnlijk de stad in puin schieten. In feite gaf het eiland zich over en daarna kapituleerde ook Fort Republiek. Vervolgens vernoemden de Engelsen het naar hun koning Fort George. Nadat in 1816 Curaçao weer Nederlands werd, kreeg het fort de naam Fort Oranje Nassau, naar het koninklijk huis. In de praktijk werd het Fort Nassau. Het kreeg een garnizoen van 28 troepen en er werd een seinpost opgezet. Op 8 juni 1827 vuurde Fort Nassau een saluut af voor het eerste stoomschip dat de Atlantische Oceaan had overgestoken, het pakket-schip 'Curaçao'. Tijdens de Tweede Wereldoorlog was het fort betrokken bij de defensie. Er werd een detachement ondergebracht en er werden moderne wapens op de oostelijke muur geplaatst. Aan het einde van de

oorlog kwamen er Amerikanen uit Puerto Rico. In 1947 vertrokken de Amerikanen en bleef het fort lange tijd leeg tot er in 1959 een restaurant in werd gevestigd.

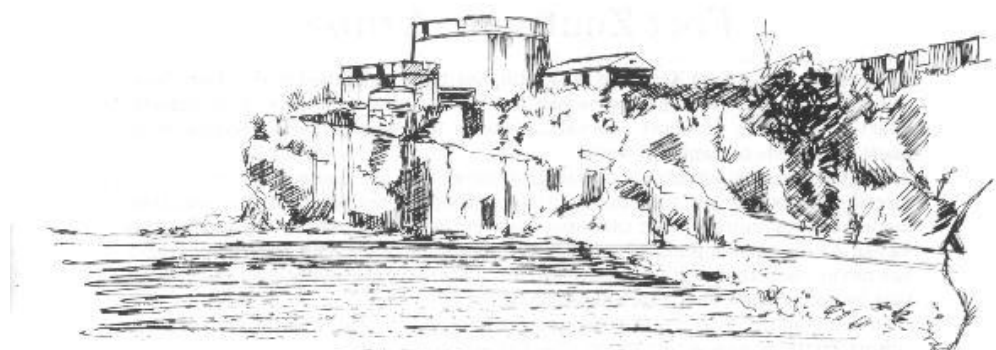
Fort Beekenburg

Vermoedelijk was er al in 1640 een kleine versterking gebouwd bij Caracasbaai, als rugdekking voor de Tolcksburg die dekking gaf aan het Spaanse Water. Nicolaas van Beek realiseerde zich dat de Caracasbaai zelf ook beschermd moest worden en bouwde in 1703 het naar hem vernoemde Fort Beekenburg met de nog steeds bestaande toren. Het werd pas omstreeks het midden van de 18^e eeuw voltooid. Het fort werd in de historie van het eiland bekend door de mislukte aanval van de Engelsen in 1805 (slag op de Kabrietenberg) waarbij Pedro Luis Brion krijgsroem oogstte.

Toen op oude jaarsavond 1806-'07 Engelse schepen voorbij voeren op weg naar de Sint Annabaai, vuurde Beekenburg alarmschoten die ook gehoord werden in Willemstad.

Het was vergeefs. De Engelsen namen Curaçao in. Enige dagen later trok een peloton naar Beekenburg om het fort op te eisen. In zijn eentje bood de commandant, luitenant Cornelis Hendriks, tegenstand. Hij moest zich echter overgeven toen de Engelsen later ook een schip zonden. Gedurende de Engelse periode was Fort Beekenburg een seinpost.

In 1874 werd het fort een quarantaine station en voor dit doel werd in 1882 het nog steeds bestaande gebouw als hospitaal gebouwd. Dit bleef zo tot 1925 toen het gehele complex aan Shell Curaçao werd verhuurd. Bij het begin van de Tweede Wereldoorlog werd een loodsboot bij het Fort gestationeerd. Deze loodsboot had dieptebommen aan boord ter bescherming van de olie-installaties. Hier kwam echter snel verandering in en het fort kreeg weer de functie van fort. Er werden kanonniers geplaatst en er kwam een net om onderzeeboten te beletten binnen te komen.

Fort Beekenburg